

REALISM IN JAPANESE PHOTOGRAPHY OF THE 1950S: SUBJECT AND THEMATIC TRENDS ON THE EXAMPLE OF TÔMATSU SHÔMEI'S WORKS

РЕАЛІЗМ У ЯПОНСЬКІЙ ФОТОГРАФІЇ 1950-Х РОКІВ: СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ТОМАТСУ ШОМЕЯ

Pavlo Zaitsev¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-568-6-12>

Капітуляція Японії 2 вересня 1945 рр. та повоєнний період 1950-х – 1960-х рр. спричинили не лише глибоку національну суспільну травму, а й масштабні політичні та соціокультурні трансформації. Ці зміни знайшли своє відображення у фотографічному мистецтві, що розвивалося у двох основних напрямках: суб'єктивізмі, який орієнтувався на експериментальність і особисту рефлексію автора, та реалізмі, що зосереджувався на документальній фіксації соціальних реалій [1, с. 213–214].

Реалізм відіграв ключову роль у суспільному дискурсі, відображаючи структурні зміни японського суспільства післявоєнного періоду. Він став важливим засобом осмислення наслідків війни та процесу реконструкції країни. Яскравим представником цього напрямку був Томатсу Шомей (1930–2012), один із провідних фотографів другої половини ХХ ст. Його стиль і тематична спрямованість сприяли критичному переосмисленню соціальної реальності та популяризації реалізму в японській фотографії [2].

Томатсу розвинув стиль, що поєднував документальність з естетизацією через композиційні й технічні засоби, які підсилювали емоційну та концептуальну виразність його робіт. У 1950-х рр. він активно експериментував зі світлотіньовими контрастами, метафоричністю кадру та нестандартними ракурсами. Ці особливості знайшли відображення у світлинах «Чистильник взуття» (1951) (рис. 1), та «Легкий сон» (1954), де автор зосередився на соціальній нерівності та важких умовах праці.

У роботі «Чистильник взуття» Томатсу використовує прийом об'єктивації людської присутності, акцентуючи увагу на інструментах праці як символах економічної нестабільності. Відсутність конкретної постаті створює узагальнений образ, що підкреслює соціальні проблеми

---

¹ Kharkiv State Academy of Design and Arts, Ukraine

повоєнної Японії. Аналогічно, у світлині «Легкий сон» зображений виснажений робітник, який заснув на вулиці. Використання високого ракурсу редукує його масштаб, підкреслюючи соціальну ізолюваність та нестабільність післявоєнного суспільства країни.

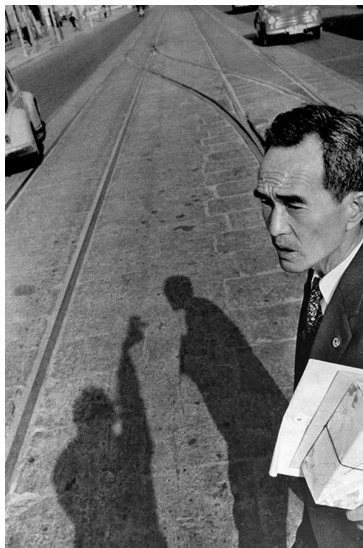

Рис. 1. «Чистильник взуття»

Джерело: автор Томатсу Шомей, 1951 р.

У другій половині 1950-х рр. стиль Томатсу зазнав еволюції: його роботи стають більш експресивними, а тематика розширюється. Він переходить від фокусування на соціальній нерівності до аналізу впливу урбанізації, модернізації та кризи ідентичності. Фотографії «Заявка на роботу» (1956), «Місцевий політик» (1957) і «Начальник відділу» (1958) (рис. 2) демонструють поляризацію суспільства, показуючи контраст між міськими та сільськими жителями, між працівниками та чиновниками.

Тематична розмаїтість супроводжується розвитком технічних прийомів: активне використання світлотіньових контрастів підсилює драматизм, створюючи візуальний код, що загострює соціальні проблеми. Дефіцит якісної фотоплівки в Японії 1950-х рр. змушував фотографів працювати з висококонтрастними матеріалами, що визначило специфічну естетику того часу. Таким чином, технологічні обмеження перетворилися на художній засіб, який посилив емоційну напругу та соціальну глибину зображень.

Рис. 2. «Начальник відділу»

Джерело: автор Томатсу Шомей, 1958 р.

Еволюція стилю Томатсу в другій половині 1950-х рр. позначена поступовим переходом від об'єктивного документування до інтерпретативного, емоційно насиченого відображення соціальної дійсності. Його роботи не лише фіксують реальність, а й транслюють глибинні психологічні процеси, що супроводжували модернізацію та соціокультурні трансформації японського суспільства [3, с. 2–4]. Через фотографію він досліджує вплив американської військової присутності, конфлікт між традиційними цінностями та модернізаційними імперативами, а також соціальні суперечності, обумовлені стрімким економічним зростанням.

Внесок Томатсу у розвиток японської фотографії є надзвичайно значущим. Синтез документальної точності й метафоричної виразності його стилю вплинув на подальші естетичні пошуки японських фотографів [2]. Його підхід до світлотіні, композиції та символізму визначив розвиток документальної та художньої фотографії в Японії. Його вплив особливо помітний у творчості таких митців, як Дайдо Моріямо (1938), Такума Накахіра (1938–2015) та Нобуйосі Аракі (1940), які перейняли його методи роботи зі світлом, композицією та соціальним контекстом.

Таким чином, Томатсу Шомей не лише змінив уявлення про фотографію як мистецтво, а й сприяв її розвитку як засобу соціального аналізу. Його експерименти з формою та змістом створили нові можливості для візуального вираження суспільних процесів, а його роботи залишаються актуальними й сьогодні, зберігаючи значущість у контексті глобальної історії фотографії.

Список використаних джерел:

1. Kotaro, L. (2003). The Evolution of Postwar Photography. In J. Junkerman (Ed.), *The history of Japanese photography* (pp. 210–259). Yale University Press.
2. Laurent, O. (2013, January 7). *Japanese photography legend shomei tomatsu dies – 1854 photography*. URL: <https://www.1854.photography/2013/01/japanese-photography-legend-shomei-tomatsu-dies/>
3. Wang, X. (2024). Shomei tomatsu: The deep connection between life and creation and the development of postwar japanese photography and photographers. *OALib*, 11(10), 1–7. DOI: <https://doi.org/10.4236/oalib.1112287>